

บทที่ 5

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวยะวาในกรุงเทพมหานคร

ความร่วมมือระหว่างชาวยะวากับมุสลิมอื่น ๆ ในการก่อตั้งมัสยิด

เมื่อชาวยะวาบางครอบครัวได้ย้ายเข้ามาอยู่บริเวณคลองสาครใต้ ในระยะแรกนั้น ยังมีได้มีสถานที่นมัสการพระผู้เป็นเจ้าร่วมกัน คงใช้บ้านโคบ้านหนึ่งเป็นสถานที่นมัสการ ต่อมา ในปี พ.ศ. 2437 ฮัจยีซอและฮ์ (Haji Saleh) ชาวยะวาในบังคับฮอลันดา ซึ่งมีที่อยู่ ณ บริเวณตรอกโรงน้ำแข็ง ถนนสาคร ต.คอกกระบือ อ.บางรัก (ปัจจุบันเป็นตำบลยานนาวา อ.ยานนาวา) ได้มอบที่ดินให้เป็นสถานที่ปลูกสร้างมัสยิด เพื่อใช้เป็นสถานที่นมัสการพระผู้เป็นเจ้า ที่ดินนี้เดิมเป็นของชาวจีนชื่อจ้อย พ.ศ. 2449 ฮัจยีซอและฮ์ ได้ยื่นคำร้องขอต่อทางการ ให้เปลี่ยนโฉนดสำหรับที่ดินนี้ใหม่โดยใส่ชื่อฮัจยีซอและฮ์ เป็นผู้จัดการในที่ของมัสยิดด้วย¹ ชาวยะวาในอาณานิคมอาทิเช่น นายมุฮัมมัดมุซา นายระกำ และชาวยะวาคนอื่น ๆ ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้านได้ร่วมทุนกันก่อตั้งมัสยิดยะวาขึ้นมาจนเป็นผลสำเร็จ ลักษณะการก่อสร้างมัสยิดยะวานี้เป็นสถาปัตยกรรมแบบยะวา แม้จะมีการซ่อมแซมมัสยิดยะวา 2 ครั้ง ครั้งแรกประมาณปี พ.ศ. 2470 และครั้งที่ 2 เมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา ก็ยังคงรักษารูปหลังคาตามแบบเดิม เปลี่ยนแปลงเฉพาะอาคารมัสยิดให้กว้างขวางขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะตรงส่วนที่นั่งพักผ่อนนันทนาการ ซึ่งชาวยะวาจะเรียกบริเวณที่นั่งพักนี้ว่า บาไล (Balai)²

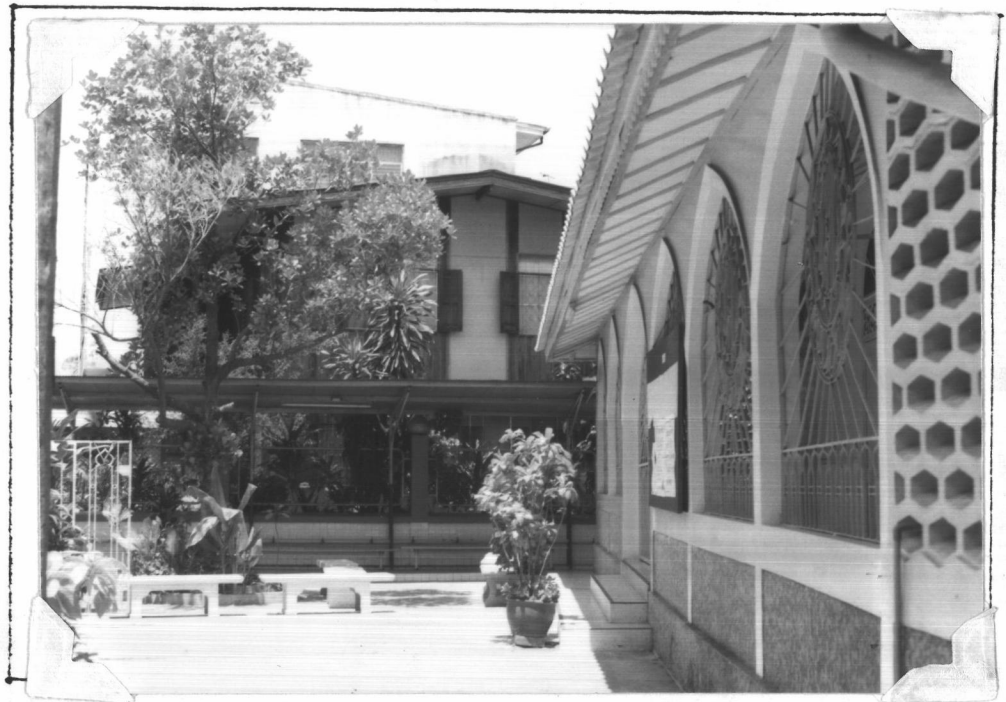
อย่างไรก็ตามมัสยิดยะวาได้ใช้เป็นสถานที่นมัสการพระผู้เป็นเจ้า มีอิหม่ามทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาในมัสยิด จนถึงปี พ.ศ. 2492 เป็นจำนวน 4 ท่านด้วยกัน ซึ่งมีทั้งชาวยะวา และชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในหมู่บ้านเดียวกัน คือ ฮัจยีอับลูรามัน (ยะวา) ฮัจยีอิสมาแอล (มาเลย์) ฮัจยีสุโกมี (ยะวา) อิหม่ามนูม (ยะวา) สำหรับในช่วงปัจจุบัน ฮัจยีอรุณ พิทยายน (มาเลย์) เป็นอิหม่ามของมัสยิด จากการพิจารณาเชื้อสายของอิหม่ามแต่ละคนแล้วจะเห็นได้ว่ามีทั้งชาวยะวา และมาเลย์ทำหน้าที่เป็นอิหม่ามผสมผสานกันไป สะท้อน

¹ ร.5 น.18.3 ก/735 สำเนาหนังสือซื้อขายที่ดินคนในบังคับต่างประเทศ เลขที่หนังสือ 276/124 (12 ส.ค. 124),

² คำสัมภาษณ์นางยุพา คะห์ลัน อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 635 ซอยโรงน้ำแข็ง ต.ยานนาวา กรุงเทพฯ, 3 กุมภาพันธ์ 2528.

มัสยิดยะวา

บริเวณภายในมัสยิดยะวา

ให้เห็นว่าชาวยะวาได้มีความสัมพันธ์เป็นอันดีกับมุสลิมมาเลยในบริเวณซอยโรงน้ำแข็งและบริเวณวัดปรก อิหม่ามคนที่ 5 ตั้งบ้านเรือนอยู่ในซอยวัดปรก อันเป็นอาณาบริเวณที่ต่อเนื่องกับซอยโรงน้ำแข็ง ซึ่งมุสลิมในซอยวัดปรกใช้มัสยิดยะวาเป็นสถานที่นมาสการด้วย

มัสยิดบาหัยัน

นอกจากชาวยะวาจะได้มีส่วนในการสร้างมัสยิดยะวาแล้ว ชาวยะวาที่อยู่ในบริเวณซอยบาหัยัน ตำบลวัดพระยาไกร อำเภอยานนาวา ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับมัสยิดบาหัยันด้วย และอิหม่ามบางคนของมัสยิดแห่งนี้ก็เป็นชาวยะวา อาทิเช่น ฮัจยีบาทาเซ็ม ซึ่งเป็นอิหม่ามคนที่ 4 เป็นชาวยะวาสืบต่อจากฮัจยีมุซซีเด็นท์ ฮัจยีอิบราฮิม และฮัจยีซานารี ซึ่ง 2 ท่านแรกทราบแต่เพียงว่าเป็นอินโดนีเซีย ส่วนท่านที่ 3 นั้น เป็นชาวบาหัยัน ในภาษาอังกฤษ เรียกว่า Bawean ฮัจยีโอมาร์ ซึ่งเป็นอิหม่ามคนที่ 5 ก็เป็นยะวา ฮัจยีไชยิดอาลี อัลเฮดโรสอิหม่ามคนที่ 6 ก็เป็นชาวอินโดนีเซียเช่นกัน มัสยิดแห่งนี้นายมหหมัด ซูเซ็นอาบู และบุตรชาย 3 คน ได้อุทิศที่ดิน จำนวน 401 ตารางวา เพื่อสร้างมัสยิดแห่งนี้ ฮัจยีมุซซีเด็นท์ ได้เรียไรเงินจากชาวบาหัยัน ชาวยะวา และมุสลิมอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง สร้างมัสยิดแห่งนี้ขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 2454 แต่ในปี 2458 มัสยิดแห่งนี้เกิดอัคคีภัย ถูกพระเพลิงเผาผลาญหมดสิ้น นายกาเซ็ม บินอาบู ซึ่งเป็นผู้จัดการดูแลผลประโยชน์ของมัสยิดอุทิศบ้านหนึ่งหลัง เพื่อเป็นมัสยิดแทนที่เสียหาย และได้จดทะเบียนมัสยิดเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2492 ในช่วงเวลาที่ไชยิดอาลี อัลเฮดโรส ดำรงตำแหน่งเป็นอิหม่าม สำหรับมัสยิดบาหัยันนี้ นายเอช เออามิน หนึ่งในคณะกรรมการมัสยิดแห่งนี้ ได้ทำหนังสือขออนุญาตต่อทางการหรือทำเป็นตัวตึกถาวรใน พ.ศ. 2495 ปัจจุบันผู้ดำรงตำแหน่งเป็นอิหม่าม คือ ท่านไชยิดกาเซ็ม ชาวอินโดนีเซีย

¹ คำสัมภาษณ์ฮัจยีอรุณ พิทยายน ณ มัสยิดยะวา เลขที่ 707 ซอยโรงน้ำแข็ง อ.ยานนาวา กรุงเทพมหานคร, 12 สิงหาคม 2527.

² คณะกรรมการมัสยิดบาหัยัน ประวัติมัสยิดบาหัยัน ซอยบาหัยัน ตำบลวัดพระยาไกร ยานนาวา.

มัสยิดบาหยัน

มัสยิดคารุลอาบิติน¹

มัสยิดแห่งนี้ก็เป็นมัสยิดอีกแห่งหนึ่งที่ชาวยะวามีส่วนอุทิศที่ดินให้เป็นที่ตั้งสร้างสถานที่
 นมัสการพระผู้เป็นเจ้า เมื่อฮัจยีไซนุลอาบิติน (Haji Zainul A'abidin) เริ่มดำริสร้าง
 มัสยิดแห่งนี้ ท่านได้อุทิศที่ดินแปลงหนึ่งให้เป็นศาสนสมบัติ พร้อมทั้งเงินส่วนตัวอีก 8000 บาท
 ในการก่อสร้างมัสยิด บรรดาชาวยะวาและมุสลิมมาเลยที่อยู่ในบริเวณตรอกจันทน์ และที่อื่น ๆ
 ได้ร่วมบริจาคที่ดิน และเงินตามกำลังทรัพย์ของตนเอง ฮัจยียาญา หรือ ฮัจยียะห์ยา บินฮัจยีเย็บ
 (Haji Yahya bin Haji Yeb) ชาวยะวา ได้อุทิศที่ดินร่วมด้วย เพื่อให้การก่อสร้างมัสยิด
 ตรอกจันทน์ หรือมัสยิดคลองกรวย อันเป็นชื่อเรียกกันแต่เดิมนั้นให้สำเร็จลงได้ นอกจากนี้ยังมี
 ฮัจยีอับดุลมานัฟ (Haji Abdul Manaf) ฮัจยีหมุด (Haji Mahamud) ฮัจยีกาเซ็ม (Haji
 Kasem) แห่งแขวงมทานาค และมุสลิมอื่น ๆ อีกมากท่านได้เสียสละทรัพย์กำลังกาย กำลังความ
 คิดในการก่อสร้างมัสยิดนี้ สำหรับแบบแปลนของมัสยิดนี้ รองอำมาตย์ตรี เอ็ม.เอ.กาเซ็ม
 (ชาวยะวาซึ่งรับราชการในกองประปา กระทรวงมหาดไทย ซึ่งชาวมุสลิมในมัสยิดยะวาและ
 มัสยิดตรอกจันทน์รู้จักกันดีในนามของนายกาเซ็ม-แปลน หรือ เมื่อแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ใช้
 ชื่อว่า นายเกษม อิทธิเกษม) เป็นผู้ออกแบบ และควบคุมการก่อสร้าง ซึ่งแบบแปลนที่ออกมา
 เป็นแบบที่มีความสง่ามัสยิดหนึ่ง

ชาวยะวาและมุสลิมมาเลยที่อยู่ในอาณานิคมบริเวณมัสยิดตรอกจันทน์ ได้ใช้มัสยิดแห่งนี้
 ทำพิธีนมัสการพระผู้เป็นเจ้าตลอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าในปี พ.ศ. 2458 ซึ่งเป็นปีหนึ่งใน
 ระหว่างมหาอุทกสงครามครั้งแรก ได้เกิดอัคคีภัยครั้งใหญ่เพลิงเผาผลาญเคหสถานน้อยใหญ่
 วอดวายไปหลายร้อยหลังคาเรือน รวมทั้งมัสยิดบาหยันด้วย แต่มัสยิดตรอกจันทน์มิได้ถูกพระ
 เพลิงเผาไหม้ ยืนเด่นอยู่เพียงหลังเดียว แม้เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2488 คราวสงคราม
 โลกครั้งที่ 2 ก็ได้เกิดอัคคีภัยขึ้นในบริเวณใกล้เคียงมัสยิดและรอบมัสยิดได้ถูกพระเพลิงเผาผลาญ
 ไปหมด แต่มัสยิดก็รอดพ้นจากพระเพลิงอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากถูกเปลวความร้อนของอัคคีภัย
 ถึง 2 ครั้ง คณะกรรมการมัสยิดจึงได้ทำการบูรณซ่อมแซมในปี พ.ศ. 2495

¹ คณะกรรมการมัสยิดคารุลอาบิติน ประวัติย่อมัสยิดคารุลอาบิติน โรงพิมพ์รวมมิตรไทย, 2495.

มัสยิดแห่งนี้ได้จดทะเบียน เป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490¹ และทางการได้รับจดทะเบียนไว้เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 คณะกรรมการมัสยิด ได้เปลี่ยนชื่อมัสยิดนี้ว่ามัสยิดคารุอาบิติน เพื่อเป็นเกียรติประวัติแก่ฮัจยีไซนุลอาบิติน ผู้เริ่ม คำริสร้าง จึงพยายามหาชื่อที่ใกล้เคียงชื่อของท่าน ในที่สุดได้เลือกชื่อนี้ ซึ่งอาจแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า สถานที่แห่งผู้ปฏิบัติความดีงาม

มัสยิดบ้านอู่

มัสยิดบ้านอู่ เป็นมัสยิดที่ตั้งอยู่ซอยบ้านอู่ บางรัก ซึ่งมัสยิดแห่งนี้ก็เป็นมัสยิดที่ฮัจยี กาคเอร์ (Haji Kader) ชาวยะวาเป็นผู้ทึศที่ดินและตัวอาคารให้เป็นสถานที่นมัสการพระผู้ เป็นเจ้า โดยยื่นความจำนงที่จะอุทิศที่แห่งนี้เป็นมัสยิดต่อทางการในปี พ.ศ. 2462² ทั้งนี้ด้วย เกรงว่าลูกหลานจะนำสถานที่นี้ไปทำอย่างอื่น เมื่อฮัจยีกาคเอร์ เสียชีวิตไปแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2462 เป็นต้นมา ชาวมุสลิมที่อยู่บริเวณบ้านอู่ ได้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน ของมัสยิดมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน มุสลิมที่อยู่บริเวณมัสยิดบ้านอู่ ที่เป็นชาวยะวาปัจจุบันไม่มี แล้ว เนื่องจากมีผู้น้อยคน และเสียชีวิตกันไปหมด มุสลิมที่อยู่บริเวณบ้านอู่จึงเป็นมุสลิม เชื้อ สายมาเลย์เป็นส่วนใหญ่³

มัสยิดอินโดนีเซีย

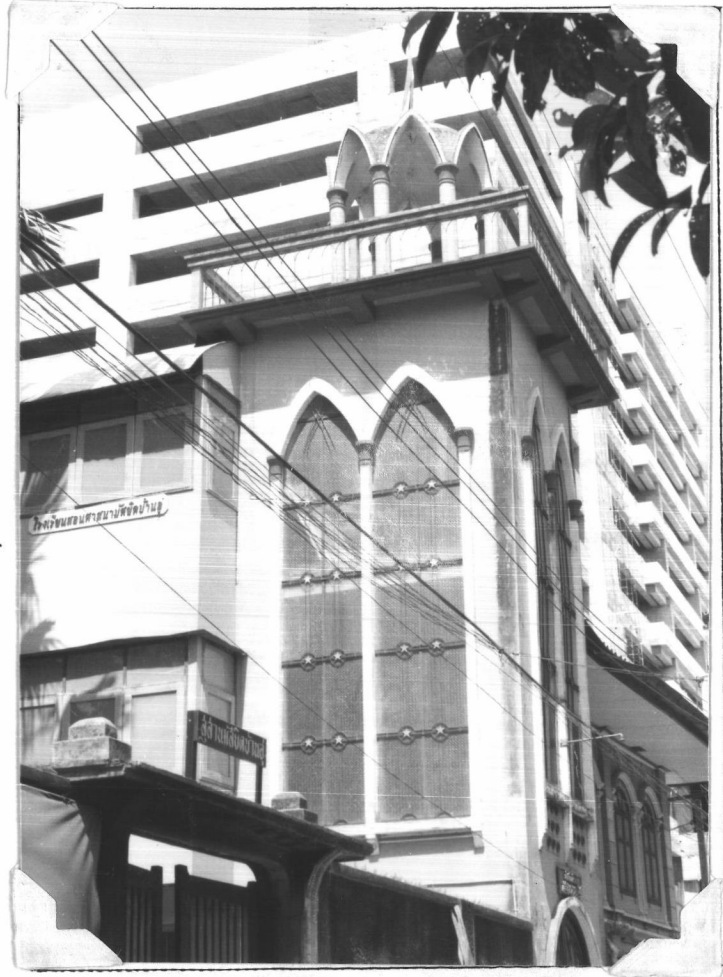
มัสยิดแห่งนี้ เป็นมัสยิดของชาวยะวาที่สร้างขึ้นในซอยสนามคลี หรือที่เรียกว่าซอยโปโล เป็นมัสยิดของชาวยะวาที่สร้างและจดทะเบียนมัสยิดเมื่อ พ.ศ. 2492⁴ เมื่อแรกก่อตั้งมัสยิด อินโดนีเซียนี้ ชาวยะวาก็ได้นมัสการพระเจ้ากันที่บ้านไคบ้านหนึ่งรวมกัน แต่เนื่องจากคับแคบ

¹ คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, คู่มือกรรมการอิสลาม ไทยการพิมพ์, 2506 .

² ร. 6 น. 15.2/16 นายอับดุลกาคเอร์ ทำพินัยกรรมอุทิศบ้านเรือนให้เป็นสมบัติของสุหนีมัสยิด สุเหร่าแขกบ้านอู่ บางรัก (7 มิ.ย. 27 - 27 มี.ค. 2462) .

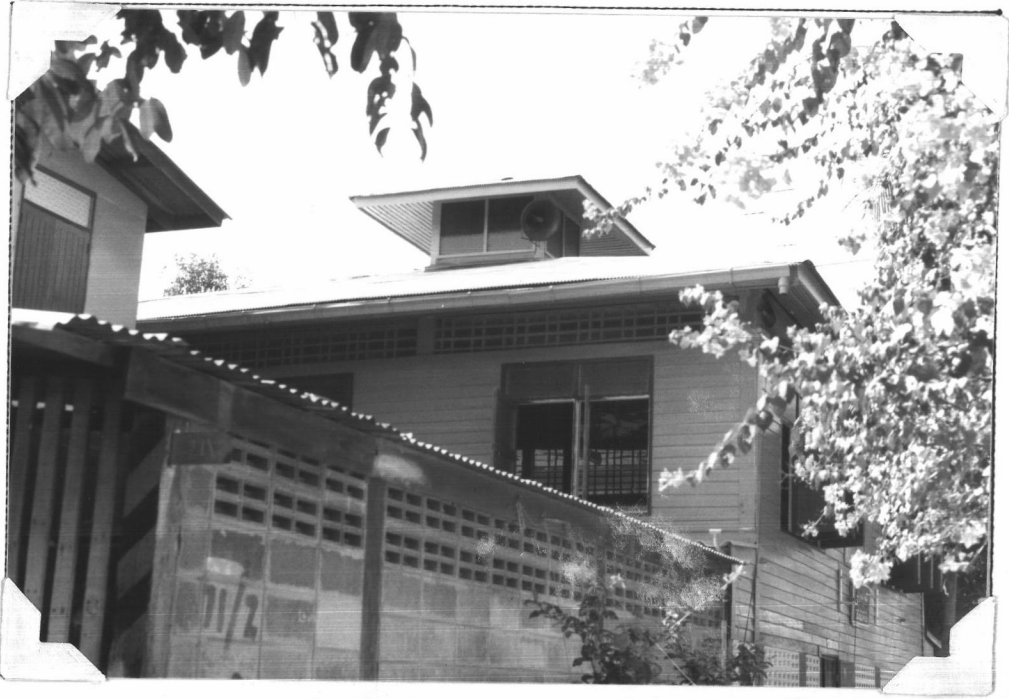
³ ฮัจยี สวัสดิ์ เศรษฐสุข อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 134 บ้านอู่ อำเภอบางรัก ยานนาวา พระนคร , 2 ธ.ค. 2527 .

⁴ คำสัมภาษณ์ นายอาลี บินมุฮัมมัดโนร์ อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 89/2 ซอยสนามคลี ถนนวิทญู , 5 ธันวาคม 2527 .

มัธยมบ้านอู่

มัสยิดอินโคนีเซีย

จึงได้เรียไรเงินจากชาวยะวะคนละ 75 บาท โดยจ่ายเป็น 3 งวด คือจ่ายเดือนละ 25 บาท 3 เดือน และเมื่อเก็บเงินได้ประมาณ 2 เดือน ก็ขอเรียไรไปยังชาวมุสลิม ที่หมู่บ้านยะวะ ครอบโรงน้ำแข็ง พญาไท เป็นต้น จนสามารถสร้างมัสยิดได้เสร็จสมบูรณ์ สมตามความตั้งใจของฮัจยีตะฮ์ลัน (Haji Tahlun) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มสร้างมัสยิดแห่งนี้

จากมัสยิดทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าชาวยะวะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างมัสยิดในบริเวณต่าง ๆ 5 แห่งด้วยกัน ทั้งนี้ไม่นับมัสยิดที่ชาวยะวะจำนวนเล็กน้อยเข้าไปใช้สถานที่ร่วมกับชาวมลายูในเขตต่าง ๆ

การศึกษาของชาวยะวา

ในด้านการศึกษาของชาวยะวาในกรุงเทพมหานครนั้น แต่เดิมการศึกษาเป็นไปในลักษณะของการเรียนภาษาอาหรับ และหลักปฏิบัติในทางศาสนาอิสลาม เด็กชาวยะวาจะได้รับการสอนจากอิหม่ามในมัสยิดยะวา หรืออาจจะมีการเรียน โดยจ้างครูมาสอนในบ้าน หรืออาจจะส่งลูกหลานไปเรียนทางด้านศาสนาจากผู้รู้ท่านใดท่านหนึ่ง ความสนใจในการที่จะศึกษาวิชาการด้านภาษาไทยยังไม่มี¹ ปรากฏจนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2464 ซึ่งบังคับให้เด็กทุกคนในเมืองไทยที่อายุอยู่ในเกณฑ์จะต้องเข้าเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ คือตั้งแต่ ป.1-ป.4 ยกเว้นเด็กที่มีปัญหาด้านสติปัญญาหรือพิการจนไม่สามารถจะเข้าเรียนได้ ทางอำเภอ ก็จะยินยอมผ่อนผันให้²

การที่ทางการได้ออกกฎเกณฑ์บังคับเกี่ยวกับการศึกษา และจัดตั้งโรงเรียนในอาณาบริเวณของวัด ครูผู้สอนในระยะแรกส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ การสอนเน้นทางด้านวิชาการและอบรมศีลธรรมตามแนวของพุทธศาสนา ทำให้ชาวยะวาเกิดความลำบากใจในการที่จะนำบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนเหล่านั้น ชาวยะวาและมุสลิมที่อยู่ในหมู่บ้านยะวา เขตยานนาวา และซอยวัดปรก เขตเดียวกัน ได้มาปรึกษาหารือฮัจยะหัตติมะ บินติมะหะมุค คนไทยเชื้อสายมาเลย์จากปีนัง ซึ่งในขณะนั้นเป็นครูสอนศาสนา ภาษาอาหรับให้กับเด็กและผู้ใหญ่อยู่ที่บ้านเลขที่ 2199 ฎ ซอยวัดปรก โดยขอให้ฮัจยะหัตติมะ จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา ของกระทรวงธรรมการ และขอให้สอนศาสนาอิสลามตลอดจนวิถีทางปฏิบัติตามแนวของอิสลามควบคู่กันไปด้วยนอกเวลาเรียนปกติ ฮัจยะหัตติมะ จึงนำเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนปรึกษากับฮัจยียะห์ยา หรือ ฮัจยียายญา ชาวยะวาซึ่งเป็นผู้ที่ฮัจยะหัตติมะนับถือในฐานะญาติผู้ใหญ่ ฮัจยียะห์ยาได้มอบที่ดินโฉนดเลขที่ 4049 ซอยวัดปรก แขวงทุ่งวัดดอน เขตยานนาวา ให้เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียนบำรุงศึกษา เปิดทำการสอน

¹ คำสัมภาษณ์อิหม่ามอรุณ พิตายาน ณ มัสยิดยะวา ซอยโรงน้ำแข็ง อ.ยานนาวา ซอยวัดปรก อ.ยานนาวา . 12 สิงหาคม 2527.

² พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464.

ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2467 รับนักเรียนทั่วไปทั้งเด็กไทย จีน และมุสลิมในละแวกนั้น โดยเชิญครูผู้มีความรู้ด้านภาษาไทยมาถ่ายทอดวิชาการให้กับนักเรียน ส่วนการสอนด้านศาสนา อิสลามนั้นเปิดสอนนอกเวลาปกติ เฉพาะเด็กชายยะวาและเด็กมุสลิม ในซอยวัดปรก และซอยอื่น ๆ ใกล้เคียง จวบจนถึงปัจจุบันการจัดตั้งโรงเรียนบำรุงศึกษาที่สำเร็จลงได้ก็เนื่องด้วย ซัจยียะห์ยา ชาวยะวาที่มอบที่ดินให้เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียน นับได้ว่าซัจยียะห์ยาเป็นชาว ยะวาที่ได้ทำประโยชน์ทางการศึกษาให้กับท้องที่ซอยวัดปรก และอาณาบริเวณใกล้เคียง เป็น อย่างยิ่ง

หลักจากจบชั้นประถมศึกษาภาคบังคับแล้ว ชาวยะวาส่วนหนึ่งก็จะเลิกเรียนและมุ่ง ประกอบอาชีพช่วยเหลือบิดามารดา แต่บางครอบครัวที่มองการณ์ไกลเกี่ยวกับอนาคตของบุตร หลานก็จะส่งลูกหลานเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งในขณะนี้โรงเรียนมัธยมของรัฐบาลที่อยู่ใกล้หมู่บ้านยะวามากที่สุดนั้นก็คือ โรงเรียนสตรีบ้านทวาย ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนศตวรรษวิบูลย์วิทย ซึ่งรับเฉพาะนักเรียนหญิง และโรงเรียนวัดสุทธิวราราม ซึ่งรับเฉพาะ นักเรียนชาย ซึ่งเด็กชาวยะวาก็จะเรียนจนจบหลักสูตรของโรงเรียนและออกไปประกอบอาชีพ

นอกจากโรงเรียนบำรุงศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาของเอกชน โรงเรียน สตรีบ้านทวาย และโรงเรียนวัดสุทธิวราราม ซึ่งเป็นโรงเรียนรัฐบาลแล้ว ยังมีโรงเรียน โรงเรียนเอกชนอีก 1 แห่งคือ มหัทศดมอิสลามวิทยาลัย¹ ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนี้ตั้งอยู่ที่ถนนสาทรเหนือ เปิดทำการสอนเมื่อ พ.ศ. 2475 โดยนายอาดัม เอส.เอ็ม.มุตู (Adam S.M.Mutu) เป็นผู้ก่อตั้ง เด็กในหมู่บ้านยะวา ส่วนหนึ่งมาเรียนที่โรงเรียนนี้ แต่ภายหลังโรงเรียน มีเหตุต้องยุบเลิกไปเพราะถูกไฟไหม้ ตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงยังคงเหลือ 3 โรงเรียนที่ชาวยะวาเข้าศึกษาต่อเนื่องกันมาจน ถึงปี พ.ศ. 2492 อันเป็นช่วงระยะก่อนหน้าที่จะมีโรงเรียนประถมศึกษาเกิดขึ้นในบริเวณ หมู่บ้านยะวาอีก 2 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนของชาวมุสลิมที่จัดตั้งไล่เสียกันในปี พ.ศ.2499

¹ คำสัมภาษณ์นางกันยา จุฑามาศ ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนบำรุงศึกษา พ.ศ.2489- ปัจจุบัน สืบต่อจากนายนิพนธ์ จุฑามาศ ซึ่งลาออกจากตำแหน่งครูใหญ่ใน พ.ศ. 2489, 7 ม.ค. 2527.

² คำสัมภาษณ์ นางนิภา บุญมัน ผู้จัดการโรงเรียนนันทสถานศึกษา ซอยโรงน้ำแข็ง อ.ยานนาวา กรุงเทพฯ, 12 พ.ย.2527.

คือโรงเรียนอนันตศาสนศึกษา โรงเรียนสุริยานุสรณ์¹

จากการศึกษาในภาควิชาสามัญของเด็กยะวาในหมู่บ้านจนจบหลักสูตรประถมศึกษา และสามารถศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาดังกล่าว ส่งผลให้เด็กชาวยะวามีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพสร้างฐานะให้กับครอบครัวของตน สำหรับในส่วนวิชาด้านภาษาอาหรับและหลักปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลามนั้น มัสยิดยะวาได้จัดตั้งโรงเรียนมัสยิดยะวาขึ้นประมาณ พ.ศ. 2475 ดำเนินการสอนเฉพาะเด็กมุสลิมในหมู่บ้านยะวาและอาณาบริเวณใกล้เคียง โดยดำเนินการสอนตามหลักสูตรของสมาคมคุรุสัมพันธ์ ซึ่งมีนายตวนฟา มุขตารี เป็นผู้จัดตั้งสมาคมขึ้น ที่ถนนสี่พระยา.อ.บางรัก.⁽²⁾ โรงเรียนมัสยิดยะวานี้มิได้เก็บค่าเล่าเรียน แต่ได้รับความอุปถัมภ์ทางการเงินมากบ้างน้อยบ้างจากชาวยะวาในหมู่บ้าน จึงนับได้ว่าชาวยะวาได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนทั้งในภาควิชาสามัญเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ทอดทิ้งการศึกษาด้านศาสนาอิสลาม เด็กชาวยะวา และเด็กมุสลิมที่มีใช้เชื้อสายยะวา ต้องศึกษาวิชาสามัญในเวลาปกติ และต้องเรียนด้านศาสนาในตอนค่ำอีกด้วย

¹ คำสัมภาษณ์นางนิภา บุญมัน ผู้จัดการโรงเรียนอนันตศาสนศึกษา ซอยโรงน้ำแข็ง วัดปรก , 12 พ.ย. 2527.

² คำสัมภาษณ์ นายปริญญา วิโรจน์วิทย์ บ้านเลขที่ 481 ซอยวัดปรก อ.ยานนาวา กรุงเทพฯ, 10 ม.ค. 2527.

ภาษา

ภาษาประจำชาติของอินโดนีเซีย คือ ภาษา "บาฮาซา อินโดนีเซีย" (Bahasa Indonesia) แต่ภาษาที่ชาวยะวาใช้พูดกันในหมู่บ้านยะวาสำหรับชาวยะวาที่เข้ามารุ่นแรกและในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น คือ ภาษายะวา ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นภาษาหนึ่งในจำนวน 200 กว่าภาษา ที่พูดกันในหมู่ชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีมากกว่า 300 เผ่าในอินโดนีเซีย¹

เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 ท่านเป็นนักชาตินิยม ท่านต้องการให้ใช้คำว่า "ไทย" เพียงคำเดียวสำหรับชาวไทยทั้งหมด โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นไทยเหนือ ไทยอีสาน ไทยใต้ ไทยอิสลาม โดยถือว่าไม่เหมาะสมกับสภาพของคนไทย ซึ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งแยกไม่ได้² คำเรียกมุสลิมยะวา และมุสลิมทั้งปวงว่า ไทยอิสลามนั้นจึงยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2482 รัฐนิยมฉบับนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความปรารถนาของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่จะให้มุสลิมไม่แยกตนเองออกจากความเป็นคนไทย ต่อมาจอมพล ป. ได้ออกประกาศเกี่ยวกับการที่ชาวไทยจะต้องรู้ภาษาไทย หรืออยู่ในระดับอ่านออกเขียนได้เป็นอย่างดี เป็นหน้าที่ของพลเมืองในประการแรก ส่วนหน้าที่ประการที่ 2 ก็คือต้องให้การสนับสนุน แนะนำผู้ที่ยังไม่รู้จักภาษาไทย หรือที่ยังไม่รู้หนังสือไทยให้สามารถอ่านออกเขียนได้³ รัฐนิยมฉบับนี้จึงมีส่วนทำให้เด็กยะวารุ่นหลังใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันแทนการพูดภาษายะวา เมื่อเห็นห่างจากการพูดภาษาของบรรพบุรุษ ยิ่งทำให้เด็กยะวาในรุ่นต่อ ๆ มาพูดภาษายะวาได้น้อยลงทุกที ในที่สุดก็พูดได้แต่ภาษาไทย นอกจากคำศัพท์ภาษายะวาบางคำที่ใช้ในการเรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ หรือชื่ออาหารบางอย่างที่ยังคงหลงเหลือพูดกันในบางครอบครัว

¹ สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอินโดนีเซีย, อินโดนีเซีย : ประเทศและประชากร, ม.ป.ป.

² ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี "การเรียกชื่อชาวไทย" ใน รัฐนิยม ฉบับที่ 3 (2 สิงหาคม 2482),

³ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, "ภาษาและหนังสือไทย กับหน้าที่พลเมืองดี" ใน รัฐนิยมฉบับที่ 9 (24 มิถุนายน 2483).

การแต่งงาน

การแต่งงานของชาวยะวานั้น ปรากฏว่าการแต่งงานกับคนยะวาด้วยกันเอง บางครั้งก็แต่งงานกับมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ หรือบางทีก็แต่งงานกับชาวไทย ชาวจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตคู่ของชาวยะวาว่าแบ่งออกได้เป็น 2 พวก พวกที่หนึ่งนั้นเป็นพวกที่มีความเคร่งครัดและปฏิบัติตามหลักศาสนา ซึ่งระบุไว้ในบทที่ 33 โองการ 35 ว่า หญิงที่มีคุณสมบัติที่ชายควรสมรสด้วยนั้น ควรเป็นผู้ที่นอบน้อมต่อพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า ศรัทธาในศาสนา และปฏิบัติศาสนากิจโดยเคร่งครัด เป็นคนพูดความจริง รู้จักกอดทนสงบเสงี่ยม ใจบุญและพร้อมที่จะบริจาคทาน ถือศีลอด และเป็นผู้ที่ระวังรักษาพรหมจรรย์¹ ฉะนั้นชายหญิงยะวาที่มีความเคร่งครัดในศาสนานี้จะแต่งงานในหมู่ของชาวยะวาด้วยกัน หรือถ้าจะแต่งงานกับผู้ที่มิใช่เป็นยะวาก็จะ เลือกแต่งงานกับชายหรือหญิงที่เป็นมุสลิม เท่านั้น

สำหรับการแต่งงานของชาวยะวาพวกที่ 2 นั้นมิได้คำนึงว่าคู่สมรสนั้นจะเป็นศาสนาอิสลาม เหมือนกันหรือไม่ แต่จะยึดหลักการที่ว่า เมื่อจะแต่งงานกับคู่สมรสที่มีได้เป็นมุสลิมแล้วก็ต้องให้คู่สมรสนั้น เปลี่ยนมาเป็นมุสลิม เสียก่อน ในกรณีที่มีการแต่งงานกับคนต่างศาสนานี้ อาจจะเป็นด้วยสาเหตุที่ว่าในระยะที่ชาวยะวาเดินทางมาแสวงโชคในเมืองไทย นั้นชาวยะวามักจะมาเมืองไทยแต่เพียงลำพังคนเดียว เพื่อสร้างฐานะของตน ชาวยะวาที่เข้ามาเมืองไทยนั้นผู้ชายจะมีอัตราการเข้ามาสูงกว่าผู้หญิง และชายที่มีภรรยาแล้วจะเข้ามาเมืองไทยน้อยกว่าชายโสด จากสถิติของกรมตรวจคนเข้าเมืองในปลายปี 2470-ต้นปี 2475 พบว่าในจำนวนชายหญิงชาวยะวา 237 คนที่เข้ามาเมืองไทยนั้น ชายที่มีภรรยาแล้วมี 73 คน ส่วนชายที่เป็นโสดมี 109 คน เด็กชาย 7 คน² ส่วนหญิงยะวาที่เข้ามาเมืองไทยในระยะเวลาดียวกันนี้แต่งงานแล้ว 36 คน เป็นโสด 5 คน และเด็กหญิง 5 คน³ เมื่อจำนวน

¹ สมใจ อนุমানราชธน การสมรสในศาสนาอิสลาม เอกสารของสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย. วงศ์เสงี่ยมการพิมพ์, 2515, หน้า 13.

² หจช. สบ.2.47/190 เรื่องบัญชีคนต่างด้าวเข้าเมือง พ.ศ. 2471-2475.

³ หจช. สบ.2.47/190 เรื่องเดียวกัน.

ชายยะวาที่เป็นโสดมากกว่าฝ่ายหญิงที่เป็นโสด การที่จะแต่งงานกับหญิงยะวาที่มาในรุ่นเดียวกันก็ไม่อาจเป็นไปได้ทั้งหมด จึงมีชายชาวยะวาที่ไปแต่งงานกับหญิงมุสลิมมาเลย์หรือแต่งงานกับหญิงที่เป็นชาวไทย ชาวจีน ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ชายยะวาที่แต่งงานกับหญิงไทยก็มีปรากฏ ตัวอย่างเช่น ชายยะวาที่แต่งงานกับสาว เชียงใหม่ในคุ้มเจ้าดารารัศมี¹ หรือชายยะวาในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือในช่วงสมัยหลังสงครามโลกก็มีการแต่งงานกับหญิงไทยหญิงจีน ซึ่งหญิงไทยและหญิงจีนดังกล่าวก็เปลี่ยนศาสนามาเป็นอิสลาม ในหมู่บ้านยะวาก็มีชายยะวาที่แต่งงานในลักษณะดังกล่าวนี้ เช่นเดียวกัน²

¹ คำสัมภาษณ์นายประเสริฐ วิลาวรรณ หรือ กอเข้ม วิลาวรรณ อายุ 73 ปี, 11 เม.ย.2527.

² คำสัมภาษณ์ นายสมุท เรืองสุวรรณ บ้านเลขที่ 1234 ถนนจันทร์ อ.ยานนาวา, 2 กุมภาพันธ์ 2528.

ชาวยะวากับการโอนสัญชาติเป็นไทย

ชาวยะวาที่เข้ามาพำนักอยู่ในเมืองไทย นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา จวบจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหาดิล ล้วนอยู่ภายใต้ร่มธงของฮอลันดาโดยตลอด ทั้งนี้ด้วยความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองทางด้านการศาล จากฝ่ายฮอลันดา และฝ่ายกงสุลฮอลันดาเอง ก็ให้ความคุ้มครองแก่ชาวยะวาเป็นอย่างดี

จากหลักฐานด้านคดีความคนในบังคับฮอลันดา จะเห็นอยู่เสมอมาว่ากงสุลฮอลันดาให้ความช่วยเหลือชาวยะวาเมื่อเกิดคดีความ อาทิเช่น ในกรณีของนายราภิจัน (Rakijyan) ถูกเจ้าสารothi (เจ้าสารothi) กักตุนเรือสยามใส่ชื่อมือ และมีคไว้กับเสารือในปี พ.ศ. 2424 เมื่อ มงลิเออร์ พี. เอส. ฮาร์แมน (Monsieur P.S. Harman) ผู้ว่าการแทนกงสุลฮอลันดาทราบเรื่อง ได้ติดต่อมายังเจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี พระคลังเสนาบดีว่าการต่างประเทศ ขอให้ดำเนินการสั่งให้เจ้าสารothiปล่อยตัวนายราภิจันโดยเร็ว พร้อมทั้งขอให้เจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี แจ้งให้เจ้าสารothiทราบว่า การกระทำของเจ้าสารothiดังกล่าว ทางฝ่ายผู้ว่าการแทนกงสุลฮอลันดาจะเอาผิดกับเจ้าสารothiด้วย¹

การที่ฝ่ายผู้ว่าการกงสุลฮอลันดาเข้ามามีบทบาทคุ้มครองชาวยะวานี้ ย่อมทำให้ชาวยะวาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความพอใจที่จะอยู่ภายใต้ร่มธงฮอลันดา กรณีเรื่องของนายมุฮัมมัด อาลี (Mohammad Ali) ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2424 ที่ฟ้องร้องขอความเป็นธรรมให้กงสุลช่วยดำเนินคดีเพื่อให้เงินหมา ชดใช้เงินให้แก่ นายมุฮัมมัดอาลี ในกรณีที่เงิน หมาชัรบรชนมาของนายมุฮัมมัดอาลี ถึงแก่ความตาย หลังจากที่นายมุฮัมมัดอาลี ร้องเรียนขอความเป็นธรรมจากกงสุลฮอลันดาแล้ว ทางฝ่ายกงสุลฮอลันดา ได้ดำเนินเรื่องจนในที่สุดเจ้าพระยาภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี ได้มีบัญชาให้พิจารณาคดีนี้ใหม่² หรือในกรณีเรื่องราวของชาวยะวาที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2422-2423 ซึ่งเป็นกรณีที่ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ

¹ หจช.ร.5 รล. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ จ.ศ. 1241-1242, เล่ม 51 (10 กุมภาพันธ์ 2424) หน้า 302-303.

² หจช.ร.5 รล. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ จ.ศ. 1241-1242, เล่ม 51, 2424, หน้า 94, 96-97.

รับจำนองที่ดินของจิ้นคำ ในครอบครัวยุวน¹ ในปี พ.ศ. 2418 เป็นจำนวนเงิน 200 บาท จิ้นคำได้ทำหนังสือว่าถ้าไม่มาไถ่ถอนคืนภายในกำหนด 4 ปี ที่ดินนี้ก็ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ แต่ปรากฏว่าจิ้นคำได้นำเอาที่ดินดังกล่าวไปขายให้จิ้นจ่วนในปี พ.ศ. 2422 เป็นเงิน 800 บาท ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ จึงฟ้องร้องต่อตุลาการไทย ทางตุลาการไทยตัดสินในครั้งแรกให้ที่ดินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ ต่อมาตุลาการไทยได้กลับคำตัดสินคดีใหม่ว่าหนังสือสัญญาที่จิ้นคำทำไว้กับฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ นั้นใช้ไม่ได้ เนื่องจากเป็นการทำสัญญากันเองมิได้ทำต่อหน้าเจ้าพนักงานทะเบียนตามพระราชบัญญัติการออกโฉนดที่ดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งระบุไว้ในหมวดที่ 4 มาตรา 41 ว่า "ผู้ใดจะขายที่ดินที่ได้รับโฉนดอย่างไรใหม่ให้ผู้ขายกับผู้ซื้อที่ดินนั้นไปให้เจ้าพนักงานทะเบียนทำหนังสือสัญญาซื้อขายกัน ณ หอทะเบียนสำหรับที่ดินแห่งนั้น"² เมื่อตุลาการไทยตัดสินให้จิ้นคำคืนเงิน 200 บาท เท่าที่จำนองไว้ พร้อมทั้งเสียค่าป่วยการให้ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ เป็นอันเลิกแล้วคดีต่อกัน มองสิเออร์เย ซาลมอน (Monsieur J. Salmon) ผู้ว่าการกงสุลฮอลันดาไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินคดีของไทย และไม่ยอมให้ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ ปฏิบัติตามคำตัดสินของตุลาการไทย คดีความนี้ได้ยึดเยื้อมานานจนถึงสมัยที่มองสิเออร์ ซี. เอส. ฮาร์แมน (Monsieur) เข้ามารับตำแหน่งกงสุลแทนทางกงสุลฮอลันดาก็ไม่ยินยอมตามคำตัดสินของฝ่ายตุลาการไทย นอกจากนี้ยังตำหนิกฎหมายเมืองไทยว่าไม่มีบทลงโทษตุลาการ เมื่อตุลาการพิจารณาผิดพลาดและไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนในการตัดสินคดีความที่ในคอนแรกตัดสินให้ฮัจยีมุฮัมมัดยูซุฟ มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินรายนี้แล้วมากลับคำตัดสินใหม่³

กรณีพิพาทเกี่ยวกับที่ดินรายนี้ สร้างปัญหาในการตัดสินคดีความเป็นอย่างมากให้กับฝ่ายไทย ขณะเดียวกับทางกงสุลฮอลันดาก็ไม่ยอมอมยอมในเรื่องนี้ ในคำตอบประโยคสุดท้ายที่กงสุลฮอลันดามีมายัง เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ดังกล่าวข้างต้น ย่อมชี้ให้เห็นอย่าง

¹ หจช.ร.5 รล. เรื่องเดียวกัน. หน้า 8-10, 31-34, 281.

² "พระราชบัญญัติการออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127." ราชกิจจานุเบกษา 25 เล่ม (9 มีนาคม 2452) หน้า 1439.

³ หจช.ร.5. รล. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ จ.ศ.1243 เล่ม 60. หน้า 240.

แจ้งชัดว่ากงสุลฮอลันดาปกป้องผลประโยชน์ของชาวเยระวาอย่างเต็มที่

เมื่อชาวเยระวาได้รับความคุ้มครองและได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่จากกงสุลฮอลันดาก็ย่อมเป็นที่แน่นอนว่า ชาวเยระวาในเมืองไทยยินดีที่จะอยู่ในบังคับของฮอลันดามากกว่าที่จะเป็น คนในบังคับของไทย นอกจากนี้การเป็นคนในบังคับฮอลันดายังให้ประโยชน์ในแง่ที่ว่าไม่ต้องเป็น ทหาร¹ ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวเยระวาพอใจ เพราะชาวเยระวาปรารถนาที่จะประกอบอาชีพค้าขาย เล็ก ๆ น้อย หรือคกแต่งสวนที่ชาวเยระวานัดมากกว่า² นอกจากนี้จะพอใจที่ไม่ต้องเป็นทหารแล้ว ลูกซึ่งสังกัดการเป็นคนในบังคับฮอลันดาตามบิดาก็ไม่ต้องเป็นทหารไปด้วย

การที่คนเยระวาได้รับสิทธิทางด้านการศาล กงสุลฮอลันดามีสิทธิถอนคดีจากศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์จากผู้พิพากษาไทยไปพิจารณาใหม่ ย่อมเป็นที่แน่นอนว่าบุคคลที่ตัดสินโดยผู้พิพากษา ไทยย่อมแปรเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการพิจารณาคดีใหม่ของกงสุลฮอลันดาก็คือ คนในบังคับของฮอลันดาหรือชาวเยระวานั้นเอง ดังในกรณีของนายรากิจยัน³ ดังกล่าวข้างต้น ก็เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน

ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ชาวเยระวาได้รับจากการเป็นคนในบังคับฮอลันดา ไม่ว่าจะเป็น เอกสิทธิ์ทางการศาล ไม่ต้องถูกลงโทษตามกฎหมายไทย เมื่อกระทำความผิด ไม่ต้องเป็นทหาร ล้วนเป็นสาเหตุแห่งความพอใจที่อยู่ภายใต้การเป็นคนในบังคับฮอลันดาทั้งสิ้น

แต่เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองได้ผันแปรไป รัฐบาลไทยนับตั้งแต่สมัยรัชกาลพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จวบจนสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

¹ ประมวลสนธิสัญญา กรมสนธิสัญญาและกฎหมายกระทรวงการต่างประเทศ หนังสือสัญญาทาง พระราชไมตรี การค้าขายและการเดินเรือระหว่างกรุงสยามกับ เนเธอร์แลนด์ และโปรโตคอล ว่าด้วยอำนาจศาลสำหรับใช้แก่คนสังกัด เนเธอร์แลนด์ ในพระราชอาณาจักรสยาม." เล่ม 3, พ.ศ. 2463-2469.

² สัมภาษณ์นายอาลี บินมุฮัมมัดโนร์ อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 89/2 ซอยสนามคลี ถนนวิทญู กรุงเทพมหานคร, 5 ธันวาคม 2527.

³ หจข.ร.5, รล. เอกสารเย็บเล่มกระทรวงการต่างประเทศ จ.ศ.1241-1242, เล่ม 60, หน้า 303.

ได้เพียรพยายามแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมที่ไทยทำกับประเทศตะวันตกนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนสำเร็จลงได้ในปี พ.ศ. 2481 รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ใจความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ล้วนส่งผลที่ทำให้คนยะวาทต้องอยู่ภายใต้อำนาจแห่งศาลไทย อาทิ เช่น มาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้ ระบุว่า "ถ้าจะต้องใช้กฎหมายต่างประเทศบังคับและตามกฎหมายต่างประเทศนั้น กฎหมายที่จะใช้บังคับได้แก่กฎหมายแห่งประเทศสยาม ให้ใช้กฎหมายภายในแห่งประเทศสยามบังคับ มิใช่กฎหมายแห่งกฎหมายสยามว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย"¹ จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาคติความในเมืองไทย จะต้องใช้กฎหมายไทยเท่านั้น และถ้าหากจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายต่างประเทศบังคับโดยไม่มีทางเลือกเสียแล้ว ยินยอมให้ใช้กฎหมายต่างประเทศได้เท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในประเทศ ดังที่ปรากฏในมาตรา 5 หรือในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องใช้กฎหมายสัญชาติบังคับ มาตรา 6 ระบุว่า บุคคลที่มีสองสัญชาติขึ้นไป ซึ่งได้รับมาราวเดียวกัน ก็ให้ใช้กฎหมายสัญชาติของประเทศซึ่งบุคคลนั้นมีภูมิลำเนาอยู่บังคับ ซึ่งก็หมายความว่าชาวยะวาทที่อยู่ในเมืองไทยไม่อาจจะหลีกเลี่ยงจากกฎหมายไทย เพราะศาลย่อมต้องใช้กฎหมายสัญชาติของเมืองไทยในการพิจารณาคติความของชาวยะวาทตามถิ่นที่อยู่อาศัย

เด็กชาวยะวาทที่เกิดในเมืองไทย ได้รับสิทธิแห่งการมีสัญชาติ ถ้าหากเกิดมีกรณีขัดกันในเรื่องสัญชาติของบุคคล ในมาตรา 6 แจกแจงไว้ว่า ถ้าสัญชาติหนึ่งสัญชาติใด ซึ่งขัดกันนั้น เป็นสัญชาติไทย กฎหมายสัญชาติที่จะใช้บังคับก็ต้องเป็นกฎหมายไทย ในเรื่องการกระทำนิติกรรมใด ๆ ของชาวยะวาท จะนับว่าสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเป็นการทำนิติกรรมตามรูปแบบของกฎหมายไทย (มาตรา 9) พระราชบัญญัติมาตรา 20 ระบุว่า ถ้าคนต่างด้าวทำนิติกรรมในประเทศไทย หากพิจารณาตามกฎหมายสัญชาติแล้ว คนต่างด้าวนั้นย่อมจะไร้ความสามารถหรือมีความสามารถอันจำกัดสำหรับการทำนิติกรรม กฎหมายให้ถือว่าคนต่างด้าวนั้นมีความสามารถทำนิติกรรมได้เพียงเท่าที่กฎหมายของเมืองไทยยินยอมให้เท่านั้น ในกรณีที่การกระทำนิติกรรมเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์ ความสามารถของบุคคลที่จะทำนิติกรรม เช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามกฎหมาย

(1) พระบริรักษ์นิติเกษตร, พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481,

แห่งถิ่นที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่¹

การที่พระราชบัญญัติระบุไว้ดังนี้ ทำให้ชาวยะวาไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปที่จะเป็นคนในบังคับฮอลันดา เพราะถ้ายังคงเป็นอยู่ กฎหมายก็จะถือว่าเป็นคนต่างด้าวต่อมารัฐบาลไทยได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีบางประเภทฉบับชั่วคราว ซึ่งไทยได้ประกาศใช้เพื่อเป็นหลักแห่งการพิจารณาเกี่ยวกับคนต่างประเทศ พ.ศ. 2478 พร้อมทั้งโอนคดีที่เกี่ยวกับคนในบังคับชาติตะวันตกที่ยังค้างพิจารณาไปขึ้นศาลไทย เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2482² ซึ่งก็หมายถึงการสิ้นสุดของการที่ชาวยะวาจะได้รับความคุ้มครองทางด้านการศาลจากกงสุล ชาวยะวาหลายต่อหลายคนในหมู่บ้านยะวาริดกักงวลาในปัญหาที่ว่าชาวยะวาจะเป็นคนในบังคับฮอลันดาต่อไป หรือจะเป็นคนในบังคับสยามดี ก็ได้ นำเรื่องนี้มาปรึกษา นายนิพนธ์ จุฬามาศ ซึ่งขณะนั้นเป็นมุสลิมที่กำลังศึกษาในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมัย ดร.ปรีดี พนมพงค์ เป็นผู้ประศาสน์การ และมีภูมิลำเนาอยู่ใกล้เคียงกับหมู่บ้านยะวา เมื่อชาวยะวาได้รับคำชี้แจงในเรื่องของคนต่างด้าวเกี่ยวกับการทำนิติกรรมในเมืองไทยว่าจะกระทำได้อัตโนมัติในขอบเขตอันจำกัดโดยเฉพาะในเรื่องของการซื้อที่ดินหรือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์³ การโอนสัญชาติเป็นคนไทยย่อมให้ผลประโยชน์ดีกว่าในเรื่องนี้

เมื่อสภาพการณ์ทางการเมืองการปกครองเปลี่ยนไปเช่นนี้ ชาวยะวาจึงมองไม่เห็นความจำเป็นที่จะเป็นคนในบังคับฮอลันดาต่อไป จึงได้มีการโอนเป็นคนสัญชาติไทยเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีชาวยะวาบางคนยังคงเป็นคนต่างด้าวอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น นายอาลี บินมุฮัมมัดโนร์ ทั้งนี้โดยให้เหตุผลว่า การขอโอนสัญชาตินั้นต้องเสียเงินอย่างมาก ซึ่งขณะนั้นยากจนไม่มีเงินเพียงพอ จึงมิได้โอนเป็นสัญชาติไทย⁴ การโอนสัญชาตินี้ต้องเสียอัตราค่าธรรมเนียมเป็นจำนวน 4000 บาท และเสียเงินอีก 200 บาท สำหรับการขอหนังสือสำคัญในการแปลงชาติ⁵

¹ พระบริรักษ์นิติเกษตร, พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481, หน้า 5.

² หนังสือวัฒนธรรมไทย "วัฒนธรรมทางการเมืองการศาล." ม.ป.ป. หน้า 37.

³ สัมภาษณ์นายนิพนธ์ จุฬามาศ อดีตรองประธานและเลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 88 ซอยวัดปรก ยานนาวา กรุงเทพมหานคร, 1 ม.ค. 2528.

⁴ สัมภาษณ์นายอาลี บินมุฮัมมัดโนร์ อายุ 80 ปี บ้านเลขที่ 89/2 ซอยสนามคลี ถนนวิบูลย์ กรุงเทพมหานคร, 5 ธันวาคม 2527.

⁵ พระบริรักษ์นิติเกษตร, พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495, กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2495.

พระราชบัญญัติสัญชาติได้ระบุไว้ว่าผู้ที่ขอแปลงเป็นสัญชาติไทยนั้น จะต้องมีความรู้ อ่านและเขียนภาษาไทยได้ (ซึ่งก็สอดคล้องกับเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ที่จอม ป.พิบูลสงคราม ประกาศในรัฐนิยม ฉบับที่ ๑ ว่าด้วยภาษาและหนังสือไทย กับหน้าที่พลเมืองดี ที่กล่าวว่า ชาวไทยต้องรู้ภาษาไทย) และจะต้องยืนยันในเจตนาที่จะมีภูมิลำเนาในประเทศไทย ตลอด จนสัญญาว่าจะให้การศึกษาแก่บุตรของตนตามแบบอย่างที่ใช้กันอยู่ในเมืองไทย และในประการสุดท้ายต้องเปลี่ยนชื่อของตนให้เป็นไทยด้วย^๑

จากข้อระบุที่กำหนดลงในพระราชบัญญัติสัญชาติดังกล่าวนับ เป็น เหตุผลสำคัญที่ทำให้ คนยิวที่มีถิ่นฐานและอสัญชาติอยู่ในเมืองไทยตั้งแต่ก่อนพระราชบัญญัติสัญชาติจะประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ไมโยกย้ายกลับยิว และ เปลี่ยนชื่อ เป็นคนไทยชื่อของชายยิวที่เป็นภาษาอาหรับได้มีการดัดแปลงมาเป็นภาษาไทย อาทิเช่น นายกา เข้ม เป็นนายเกษม นายอุสมาน เป็นนายสมาน นายอาลี เป็นนายอารี เป็นต้น และจากการที่พระราชบัญญัติสัญชาติ กำหนดว่าผู้ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยจะต้องเขียนและอ่านภาษาไทยได้นี้เอง ทำให้ชายยิวที่เป็นผู้ใหญ่ต้องศึกษาภาษาไทย แต่สำหรับเด็กยิว ซึ่งต้องเข้าเรียนภาษาไทยตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งประกาศใช้นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นฉบับแรกนั้น เมื่อมาถึงระยะเวลาแห่งการโอนสัญชาตินี้ จึงเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยาก เพราะได้เรียนภาษาไทยกันมาแล้ว การโอนเป็นคนไทยสำหรับชายยิวจึงมิได้ เป็น เรื่องที่ถูกบังคับจิตใจแต่ประการใด ทุกสิ่งดำเนินไปตามครรลองที่มันควรจะเป็นไปโดยปริยาย

^๑ พระบริรักษ์นิติเกษตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

บทสรุป

ชาวยะวะวา เป็นชนมุสลิมกลุ่มน้อยที่เดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยด้วยสาเหตุทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นในยะวะวา นับตั้งแต่ฮอลันดาเข้าปกครองอินโดนีเซียในปี พ.ศ. 2142 ดินแดนอินโดนีเซีย เกิดสงครามเป็นเวลาถึง 100 ปี ทั้งนี้เนื่องจากการต่อต้านการปกครองของฮอลันดานั่นเอง สภาพบ้านเมืองที่มีสงครามอันยาวนานยุติลง เมื่อฮอลันดาสามารถได้ชัยชนะและปกครองอินโดนีเซีย ด้วยระบบทางเศรษฐกิจที่เรียกว่าระบบบังคับส่งส่วย (Forced Delivery) และระบบการเพาะปลูกแบบบังคับ (Culture System) ตามลำดับ ระบบทางเศรษฐกิจทั้ง 2 ระบบ มิได้ก่อให้เกิดผลดีแก่ชาวยะวะวา ซ้ำยังทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนตกต่ำ ประชาชนขาดแคลนอาหารบริโภคเป็นเวลา 10 ปี ทั้งนี้เนื่องจาก ฮอลันดาบังคับให้ชาวยะวะวาปลูกพืชเพื่อเป็นสินค้าส่งออกมากเกินไป ความล้มเหลวของระบบนี้นำไปสู่การใช้นโยบายจริยธรรม (Ethical Policy) เพื่อปรับปรุงสวัสดิการต่าง ๆ ในยะวะวาให้ดีขึ้น แต่ก็ประสบความล้มเหลวอีก และจุดยุติของระบบนี้ไปสู่การลดจำนวนประชากรที่แออัด โดยการกระจายพลเมืองไปสู่เกาะรอบนอก อันเป็นนโยบายของฮอลันดาที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2471 แต่ตามความเป็นจริง ได้มีชาวยะวะวาทยอยออกจากเกาะยะวะวาก่อนหน้าการใช้นโยบายนี้ นับตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2445 มีชาวยะวะวาได้เดินทางมาสู่เมืองไทยแล้ว ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าจากสภาวะสงคราม และระบบเศรษฐกิจแบบบังคับส่งส่วย และระบบการเพาะปลูกแบบบังคับที่เกิดขึ้นในดินแดนอินโดนีเซียนั้น ส่งผลให้ชาวยะวะวาปรารถนาที่จะย้ายถิ่นที่อยู่ และจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้นำชาวยะวะวาเข้ามากรุงรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2445 นั้นนำไปสู่การที่ชาวยะวะวาได้อพยพย้ายถิ่นมาทำมาหากินในเมืองไทยตามลำดับ และหลักฐานเกี่ยวกับการเข้ามาเมืองไทยของชาวยะวะวาได้ปรากฏชัดเจน เมื่อได้มีการสำรวจสำมะโนประชากรทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2453 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนชาวยะวะวาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ปรากฏขึ้นอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2458 อันเป็นที่ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สำรวจสำมะโนประชากรในกรุงเทพมหานคร และเมื่อได้มีการตราพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับแรกขึ้นในปี พ.ศ. 2470 หลักฐานการ

เข้าเมืองของชาวยะวาจึงปรากฏหลักฐานนับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2470 จนถึงต้นปี พ.ศ. 2475 ตามลำดับ จากนั้นการเข้ามาของชาวยะวาและชาวอินโดนีเซียในหมู่เกาะอื่นๆ ได้เปลี่ยนรูปแบบไป คือ เป็นการเข้ามาอันเนื่องมาจากญี่ปุ่นนำเข้ามาเพื่อทำงานในกองทัพญี่ปุ่น และสร้างทางรถไฟจากประเทศไทยไปสู่แดนพม่า ที่เรียกว่าทางรถไฟสายมรณะ ชาวยะวาและชาวอินโดนีเซียที่หนีรอดชีวิตจากยุคของมหาสงครามนี้บางพวกยังคงอยู่ในเมืองไทย บางพวกก็เดินทางกลับสู่อินโดนีเซีย ชาวยะวาและชาวเกาะอื่นๆ ในอินโดนีเซียที่พำนักในประเทศไทยนี้ก็ผสมผสานกลมกลืนไปกับชาวยะวารุ่นก่อนๆ ในปัจจุบันชาวยะวาที่เข้ามาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังมีชีวิตอยู่เพียงไม่กี่คน ชาวยะวารุ่นสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็มีจำนวนไม่มากนัก ชาวยะวาในปัจจุบันจึงเป็นชั้นลูกชั้นหลานเกือบทั้งสิ้น

ชาวยะวาในเมืองไทยได้ดำรงชีวิตโดยการประกอบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นการค้าขายแบบพ่อค้ารายย่อย ตกแต่งสวน กรรมกร รับจ้างในบ้าน เป็นต้น การประกอบอาชีพรับราชการมีน้อยราย เท่าที่พบหลักฐานก็มีทำงานรถไฟ 1 ราย และรับราชการในกระทรวงมหาดไทยอีก 1 ราย เท่านั้น การประกอบอาชีพของชาวยะวาบางกลุ่มได้กระทบกับความผันแปรไปทั้งนี้เนื่องจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ออกพระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484 ทำให้ชาวยะวาซึ่งทำงานตกแต่งสวนในสถานที่ราชการต้องออกจากงานและออกมาทำงานเอกชน หรือรับจ้างตกแต่งสวนตามสถานที่ เป็นต้น

ชาวยะวาที่เข้ามาทำมาหากินในเมืองไทยได้มีการซื้อที่ดินเพื่อตั้งหลักแหล่งถาวรในเมืองไทย แต่ก็มีชาวยะวาบางคนที่ต้องการกลับมาดูภูมิจึงมิได้ซื้อที่ดินไว้ อย่างไรก็ตามการที่มีชาวยะวาบางส่วนซื้อที่ดินตั้งหลักฐานในท้องที่อำเภอยานนาวา ได้นำไปสู่การก่อตั้งมัสยิดยะวา และมัสยิดบ้านอู่ มัสยิดบาหยัน มัสยิดอินโดนีเซีย และมีส่วนร่วมในการบริจาคที่ดิน เงินทองร่วมกับชาวมลายูในการสร้างมัสยิดดารุสอาบิดิน หรือมัสยิดตรอกจันทน์

ชาวยะวาที่อยู่ในกรุง เทพมหานครมีวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับมุสลิมอื่นๆ แล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับสังคมอื่นๆ ในระบบของการแต่งงานกับชาวไทย ชาวจีนอีกด้วย แต่ที่อยู่ในขอบเขตที่ว่าบรรดาชาวไทย ชาวจีน ที่แต่งงานกับชาวยะวานั้นจะต้องเปลี่ยนแปลง มาเป็นมุสลิม เสียก่อน

สภาพการศึกษาของชาวยะวาก็ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งนี้ เนื่องด้วยพระราช- บัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ส่งผลให้ชาวยะวาต้อง เรียนตามหลักสูตรของกระทรวง ศึกษาธิการใน เวลาปกติและ เรียนภาษาอาหรับและหลักปฏิบัติศาสนกิจในเวลาค่ำ

สำหรับในเรื่องของภาษาชาวยะวารุ่นหลังมิได้พูดภาษายะวาดัง เช่นคนยะวารุ่น แรกที่เข้ามาในเมืองไทย ทั้งนี้เพราะรัฐนิยมฉบับที่ 9 ที่ว่าด้วยภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่ พลเมืองดีที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศใช้ใน พ.ศ. 2483 เน้นให้คนในประเทศไทย พูดภาษาไทยและส่งเสริมแนะนำให้ผู้ที่ยังไม่รู้ภาษาไทยได้ เรียนภาษาไทยด้วย พระราชบัญญัติ สัญชาติก็มีส่วนสนับสนุนในเรื่องนี้ด้วย คือผู้ที่ขอแปลงสัญชาติเป็นไทยต้องมีความรู้อ่านและ เขียนภาษาไทยได้ รัฐนิยมฉบับที่ 9 และพระราชบัญญัติสัญชาติล้วนส่งผลให้ชาวยะวาต้อง เรียน ภาษาไทย มีผลให้เด็กชาวยะวารุ่นหลังใช้ภาษาน้อยลง และการใช้ภาษาก็เกือบหมดไปจาก สังคมยะวา มีเฉพาะบางครอบครัวเท่านั้นที่ยังคงใช้ภาษายะวาอยู่บ้าง

อนึ่ง เมื่อรัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ซึ่งใจความในพระราชบัญญัตินี้ล้วนส่งผลให้ชาวยะวาต้องอยู่ภายใต้อำนาจศาล ไทย และการที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ระบุไว้ว่าคนต่างด้าวมีสิทธิอันจำกัดในการทำนิติกรรม ในการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ ทำให้ชาวยะวาไม่เห็นความจำเป็นอีกต่อไปที่จะเป็นคน ในบังคับฮอลันดา การโอนเป็นคนสัญชาติไทยย่อมได้รับสิทธิ เสรีภาพทุกประการ เช่นเดียวกับ คนไทย ชาวยะวาจึงได้มีการโอนสัญชาติเป็นไทยในที่สุด